

ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ БАГАТОСТОРОННОСТІ У ФУНКЦІОНУВАННІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

SIGNIFICANCE OF THE PRINCIPLE OF MULTILATERALITY IN THE FUNCTIONING OF EUROPEAN INTEGRATION MECHANISM OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE TERRITORIES DEVELOPMENT

У статті досліджено принцип багатосторонності у міждержавному управлінні європейською інтеграцією на сучасному євроінтеграційному процесі синхронізації та гармонізації політики регіонального розвитку України і територіальної згуртованості Європейського Союзу.

Доведено що багаторівневе управління та багатостороння партнерство є похідними від поняття багатосторонність яке є одним із базових принципів та положень Угод про ЄС та функціонування ЄС, Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС з розвитку європейської інтеграції на міждержавному, регіональному та місцевому рівнях в рамках яких функціонують відповідні органи управління для забезпечення гармонійного та збалансованого розвитку територій і формування спільних політик у відповідних галузях та секторах соціально економічного співробітництва.

Розкрито вплив принципу багатосторонності на формування та функціонування як євроінтеграційного механізму міждержавного управління європейською інтеграцією так і досліджено його трансформацію у євроінтеграційний механізм публічного управління розвитком територій у процесі євроінтеграції на місцевому та регіональному рівнях і формування мікрорегіональних та макро-регіональних стратегій територіального розвитку.

Зазначено актуальність продовження процесу децентралізації органів місцевої влади на сучасному етапі розвитку громад України через їх безпосередню участь у створенні функціональних типів територій як нової територіальної моделі розвитку територій через створення багатосторонніх партнерств, отримання досвіду багаторівневого управління та проведення експерименту регіонального управління на основі принципу багатосторонності, стандартів та практик доброго врядування і безпосередньої участі у європейському територіальному співробітництві.

Доведено актуальність внесення у стратегії відновлення розвитку територій громад та регіонів розділу щодо підтримки функціональних типів територій заснованих громадами або регіонами через створення відповідних фінансових інструментів на місцевому та регіональному рівнях.

Проаналізовано розвиток функціональних типів територій, як суб'єктів регіональної політики, де відбуваються соціально-економічні процеси регіонального розвитку та формується екосистема публічного управління розвитком територій.

Ключові слова: Міждержавне управління, євроінтеграційна політика, євроінтеграційний механізм, європейська інтеграція, публічне управління, розвиток територій, багатосторонність, багаторівневе управління, багатостороннє партнерство, добре

врядування, функціональні типи територій, соціально-економічні процеси, територіальна згуртованість, регіональний розвиток.

The article examines the principle of multilateralism in the interstate management of European integration in the modern European integration process of synchronization and harmonization of the regional development policy of Ukraine and the territorial cohesion of the European Union.

It is proven that multi-level governance and multilateral partnership are derived from the concept of multilateralism, which is one of the basic principles and provisions of the Treaties on the EU and the functioning of the EU, the Association Agreement between Ukraine and the EU on the development of European integration at the interstate, regional and local levels, within which the relevant governing bodies operate to ensure harmonious and balanced development of territories and the formation of common policies in relevant industries and sectors of socio-economic cooperation.

The influence of the principle of multilateralism on the formation and functioning of both the European integration mechanism of interstate management of European integration and its transformation into a European integration mechanism of public management of territorial development in the process of European integration at the local and regional levels and the formation of microregional and macroregional strategies of territorial development are revealed.

The relevance of continuing the process of decentralization of local authorities at the current stage of development of Ukrainian communities is noted through their direct participation in the creation of functional types of territories as a new territorial model of territorial development through the creation of multilateral partnerships, gaining experience in multilevel governance and conducting an experiment in regional governance based on the principle of multilateralism, standards and practices of good governance and direct participation in European territorial cooperation.

The relevance of including in the strategy for the restoration of the development of communities and regions a section on supporting functional types of territories established by communities or regions through the creation of appropriate financial instruments at the local and regional levels has been proven.

The development of functional types of territories as subjects of regional policy is analyzed, where socio-economic processes of regional development take place and the ecosystem of public management of territorial development is formed.

Key words: Intergovernmental governance, European integration policy, European integration mechanism, European integration, public administration, territorial development, multilateralism, multilevel governance, multilateral partnership, good governance, functional types of territories, socio-economic processes, territorial cohesion, regional development.

УДК 332.14:339.9
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2025.46.13>

Сиромолот Е.А.

аспірант кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, керівник Інформаційного центру Асоціація європейських прикордонних регіонів

Постановка проблеми. Багатосторонність є фундаментальним принципом міждержавного управління європейською інтеграцією який формувався в рамках створення, розвитку та розширення ЄС і суттєво пливає на сучасні трансформаційні процеси управління регіональною політикою у країнах ЄС орієнтованих на подолання нерівномірностей та перешкод у соціально-економічному розвитку територій через створення територіальних моделей багатосторонньої співпраці громад та регіонів, залучення інтегрованих територіальних інвестицій і забезпечення сталого гармонійного й збалансованого розвитку.

Європейська інтеграція обумовила створення євроінтеграційного механізму участі громад та регіонів країн ЄС у подоланні диспропорцій, перешкод та нерівномірностей розвитку територій на основі синергетичного взаємозв'язку державного управління регіональною політикою та сприяла формуванню нової концепції публічного управління розвитком територій з цілеспрямованими діями акторів та зацікавлених сторін у формуванні політик регіонального розвитку та територіального співробітництва на основі стандартів і інструментів багатостороннього партнерства, багаторівневого управління та належного врядування.

На сучасному етапі оновлення місцевого та регіонального розвитку в умовах продовження курсу України на європейську інтеграцію, актуальними діями на місцевому та регіональному рівнях є формування нових політик розвитку територіального співробітництва громад і регіонів України на основі принципу багатосторонності, враховуючі існуючі практики розвитку багаторівневого управління та багатосторонньої співпраці і зміцнення територіальної згуртованості громад та регіонів країн ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Досліджувана тематика є сферою секторальних та міждисциплінарних досліджень творчих колективів науковців, які проводять студіювання прикладних сфер для формування політик Європейського Союзу взаємодіючи з політиками та практиками сферою діяльності яких є міждержавне управління європейською інтеграцією, реформування державного управління, публічного управління, дослідження актуальних напрямів проведення децентралізації влади, оновлення регіонального розвитку територій і громад, управління проектами, створення моделі територіального співробітництва на основі принципів багатосторонності та глобального доброго врядування.

Європейська практика формування регіональної політики будується на доказах, даних та практиках, які досліджуються науковими автор-

ськими колективами на сформованих тематичних дослідницьких платформах студіювання актуальних питань регіонального розвитку, територіального співробітництва та європейської інтеграції, результатом яких є створення аналітичних матеріалів як інструментів публічного управління розвитком територій та реалізації політик Європейського Союзу.

Багатосторонність це важливий підхід глобального управління, який відзначається ООН щорічно як Міжнародний день багатосторонності і дипломатії в ім'я миру та досліджується багатосторонніми інституціями і реалізується у політиках розвитку Європейського Союзу [1].

Так, у публікації Організації економічного співробітництва та розвитку «Багатостороннє фінансування розвитку. До нового пакту про багатосторонність для спільного досягнення порядку денного на до 2030 року» прийняли участь наступні дослідники, а саме Emilio Chiofalo, Piera Tortora, Valentina Bellesi, Pierre Blanchard, Fredrik Ericsson, Yangtao Huang, Giorgio Gualberti, Olivier Bouret, Andrzej Suchodolski, Raffaele Della, Naeeda Crishna Morgado, Özlem Taskin, Corinne Hayworth, Stephanie Coic та інші [2, с. 5].

Дослідження багатосторонності в українському науковому має різні аспекти. Так робота О.О. Добржанської [3] присвячена розгляду багатостороннього співробітництва Східного партнерства, З. М. Зазуляк [4] визначає мультилатералізм як співпрацю між кількома державами чи групами держав, системні дослідження розвитку багаторівневого управління досліджуються у колективній монографії за участю дослідників М.М. Іжа та інші [5].

В. П. Суворов досліджує багаторівневе управління в контексті реалізації європейських політик щодо розбудови України на субнаціональному рівні, С. Толстов визначає структури та механізми багатостороннього співробітництва країн ЄС у сфері безпеки та оборони [6], Т. І. Алексєєва та інші проводить аналіз багатосторонньої дипломатії в ХХІ столітті та використання нових форм та розбудови співпраці з міжнародними організаціями [7].

Представники Наукової школи «Управління розвитком територій у інформаційному суспільстві», керівник Н. Гавкалова, проф. д.е.н., акцентують увагу на необхідності створення галузевих кластерів та публічно-приватних партнерств для підвищення конкурентоздатності Харківського регіону що є однією із форм багатосторонньої співпраці функціонування інноваційного розвитку територій [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Беручи до уваги положення угоди про Асоціацію України та ЄС [9]

у контексті посилення співробітництва щодо методів формування та реалізації регіональних політик, зокрема багаторівневого управління та партнерства, нарощування потенціалу розвитку сприяння сталому розвитку і ефективній багатосторонності, вважаємо ще не розкритим вплив принципу багатосторонності на функціонування євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій який розглядає механізми формування політик ЄС на основі глобального доброго врядування, багаторівневого управління та багатосторонніх партнерств, як складових публічного управління розвитком територій, що на нашу може активізувати участь місцевих та регіональних влад України у євроінтеграційних процесах через участь їх у багатосторонніх системах управління регіональним розвитком та територіальним співробітництвом ЄС.

Тому **метою статі** є обґрунтування шляхів удосконалення євроінтеграційного механізму публічного управління розвитком територій через запровадження принципу багатосторонності для посилення участі громад та регіонів України у євроінтеграційних процесах міждержавного управління європейською інтеграцією через формування ефективних політик місцевого та регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Принцип багатосторонності реалізується у різноманітних політиках ЄС через організацію багатостороннього партнерств та співробітництва у різних галузях та сферах розвитку та є, на нашу думку, важливою складовою євроінтеграційного механізму міждержавного управління європейською інтеграцією який удосконалювався через три стадії євроінтеграційного процесу з утворення, розвитку та розширення ЄС [10], і мав суттєвий вплив на формування нової управлінської концепції, а саме публічного управління розвитком територій базуючись на багатосторонньому управлінні, глобальному доброму врядуванні та діях, рішеннях щодо утворення та реалізації та удосконалення європейського механізму політики європейського територіального співробітництва та розвитку функціональних типів територій.

Погоджуюсь з М.М. Іжа та ін. щодо на активізацію розвитку багаторівневого управління в Україні впливають наступні тенденції а саме: нерівномірності розвитку територій, зростання міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій; формування протягом тривалого періоду неефективної системи публічного управління регіональним розвитком і наявність непрозорого механізму фінансового забезпечення розвитку регіонів [5, с. 9].

До вище названих тенденцій додається аналіз трансформаційних процесів від державного управління до публічного управління та характеристик нових концепцій управління суспільним розвитком, а саме: New Public Governance, Digital-Era Governance, Neo-Weberian State, Policy Networks які відображають суб'єктну структуру публічного управління, на основі яких авторами робиться висновок про потребу у новій теоретичній концепції, яка враховувала всі здобутки світової політико-управлінської наукової думки [5, с. 21].

Особливий акцент в освітньо-науковій програмі «Публічне управління та адміністрування» для третього освітньо-наукового рівня кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики ХНЕУ ім. С. Кузнеця зроблено на здійсненні наукових досліджень у сфері управління розвитком територій та один із напрямів наукових досліджень кафедри є «Співробітництво у сфері міждержавного регіонального управління, адаптація міжнародних, зокрема європейських, норм і стандартів» [11] який розглядається нами у тому числі у контексті довготривалих відносини та напрямів тематичної співпраці з Асоціацією європейських прикордонних регіонів [12], яка визначає транскордонне співробітництво як багаторівневе управління, та демонструє реалізацію принципу багатосторонності у своїй діяльності починаючи з моменту свого утворення у 1971 році представниками 10 європейських регіонів [13].

Слід зауважити що євро регіони є по праву сучасними лабораторіями європейської інтеграції, точками формування багатосторонніх партнерств на місцевому, регіональному, національному та міждержавному рівнях, демонструють приклад формування політик багаторівневого управління регіональним розвитком та територіальним співробітництвом, що веде до ефективного управління регіональною політикою, досягнення територіальної функціональності та згуртованості. Перетворення функціональних типів територій на повноцінних суб'єктів регіональної політики можливо через застосування практичного європейського досвіду розвитку територіального та транскордонного співробітництва у формі євро регіонів та інших транскордонних об'єднань для посилення європейської інтеграції України на місцевому й регіональному рівнях.

Застосування екосистемного підходу [14, с. 59] для аналізу соціально-економічних процесів та формування політик в євро регіонах, дозволив визначити бачення євро регіонів як функціонуючої екосистеми публічного управління розвитком територій [15, с. 45] в

рамках реалізації принципу багатосторонності через організацію багатосторонньої співпраці та багаторівневого управління.

Пакт про багатосторонність має ключові пріоритети у створенні підзвітної системи багатостороннього співробітництва, яке відповідає меті виконання завдань Порядок денного Сталого розвитку ООН на 2030 рік та забезпечення фінансування політики розвитку через міждержавні процеси, інституційні реформи та угоди про партнерство, демонстрації багатосторонніми партнерами з розвитку результатів у всіх вимірах сталого розвитку [2, с. 22].

Пакт про багатосторонність містить 56 дій у сферах, які включають мир і безпеку, глобальне управління, сталий розвиток, зміну клімату, цифрову співпрацю та права людини [16].

Політика розвитку Європейського Союзу була започаткована у 1957 в рамках виконання положень Римського договору та фінансує за принципом багатосторонньої співпраці з створеного Європейського фонду розвитку для організації заходів в країнах і територіях що розвиваються для сприяння економічному, соціальному та людському розвитку, а також регіональному співробітництву [17].

Країни ЄС, приймають участь у формуванні національної політики багатостороннього розвитку. Так наприклад, у Республіки Польща у 2011 році прийнятий Закон про співробітництво в галузі розвитку та прийнята «Багаторічна програма співробітництва з метою розвитку на 2021–2030 роки. Солідарність заради розвитку» [18] на яку щорічно виділяються 2,9 мільярда злотих, що становить 0,14 відсотка валового національного доходу Республіки Польща для організації співпраці у тому числі в рамках Європейської політики сусідства, включаючи країни Східного партнерства та досягнення конкретних результатів відповідно до стандартів розвитку прийнятих Організацією економічного співробітництва та розвитку і ЄС [19].

Європейська Комісія також підтримує країни Східного партнерства та пропонує різні механізми інтеграції до ЄС. Зокрема, було створено Механізм для України «Ukraine Facility» з фінансуванням на період 2024–2027 рр. у розмірі 50 мільярдів заходів щодо впровадження реформ, які закладуть основу для подальшого економічного відновлення та розвитку, а також інтеграції України до ЄС [20], та є одним із прикладів застосування принципу багатосторонності у євроінтеграційному механізмі міждержавного управління європейською інтеграцією та публічного управління розвитком територій.

Висновки та рекомендації. Принцип багатосторонності є ключовим чинником розвитку міждержавного глобального управління ста-

лим розвитком та європейською інтеграцією. Міждержавна діяльність ЄС у сфері створення багатосторонніх систем управління політикою розвитку у співпраці з ООН, глобальними інститутами, демонструє сутність євроінтеграційного механізму міждержавного управління європейською інтеграцією з моменту укладання Римських договорів у 1957 році та трансформацію державного управління регіональною політикою у країнах ЄС у концепцію публічного управління розвитком територій на основі принципу багатосторонності, який реалізується через створення багатосторонніх партнерств, формування багатостороннього управління та здійснення багатостороннього фінансування.

Створення ефективних місцевих та регіональних політик відновлення та розвитку територій громад та регіонів України, в умовах оновлення регіонального розвитку та продовження європейської інтеграції, потребують, на нашу думку, отримання систематизованих знань про діючі політики Європейського Союзу які формувалися в рамках євроінтеграційного процесу у сфері міждержавного управління європейською інтеграцією та досягнення територіальної згуртованості та виконання практичних дій щодо формування багатосторонніх партнерств для розвитку функціональних типів територій за їх участю і отримання практичного досвіду багаторівневого управління у багатосторонніх системах управління територіальним співробітництвом.

Актуальними напрями організації подальшої співпраці з Асоціацією європейських прикордонних регіонів у сфері розвитку територіального співробітництва, беручи до уваги її довготривалий досвід організації багатосторонньої співпраці та багатостороннього управління у сфері міждержавного управління європейською інтеграцією прикордонних регіонів ЄС, може бути у сфері надання практичних рекомендацій для представників громад та регіонів України щодо формування оновленої моделі територіального співробітництва беручи до уваги практики функціонування єврорегіонів та інших форм транскордонного співробітництва як багатосторонніх партнерств та їх участі у багаторівневому управлінні європейською інтеграцією.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міжнародний день багатосторонності і дипломатії в ім'я миру. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/24-kvitnia-miznarodnii-den-bagatostoronnosti-i-diplomatiyi-v-imia-miru> \ (дата звернення: 25.04.2025).
2. OECD, Multilateral Development Finance: Towards a New Pact on Multilateralism to Achieve the 2030 Agenda Together. OECD Publishing, Paris. 2018. P. 1–288. <https://doi.org/10.1787/9789264308831-en>

3. Добржанська О.О. Багатосторонній вимір східного партнерства. Держава і право. 2011. Вип. 51. С. 755–759.

4. Зазуляк З. М. Основні підходи до визначення мультилатералізму. Гілея: науковий вісник. 2013. № 78. С. 327–331.

5. Багаторівневе управління (multi-level governance) в умовах модернізації публічної влади і становлення демократичного врядування в Україні: колективна монографія / М. М. Іжа та ін.; за заг. ред. Л. Л. Приходченко. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. 480 с.

6. Суворов В. П. Багаторівневе управління в контексті реалізації європейських політик щодо розбудови України на субнаціональному рівні. Державне будівництво. 2023. № 1 (33). С. 119–131. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-11>

7. Алексєєва Т. І., Ле Хiong Ті, Хоанг Тхі Кієу Чінь. Багатостороння дипломатія в ХХІ столітті: нові форми, проблеми та перспективи у співпраці з міжнародними організаціями. Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2021. Вип. 39. С. 13–17. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-39-2>

8. Публічне управління та адміністрування у забезпеченні регіонального розвитку населення: монографія / Н. Л. Гавкалова, та ін.; 2019. 375 с.

9. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС: Закон України № 1678-VII від 16.09.2014: станом на 30 листопада 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

10. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union. Official Journal of the European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj-joc_2016_202_R_0001 (Last accessed: 25.04.2025).

11. Аспірантура: ОНП «Публічне управління та адміністрування». URL: <https://hneu.edu.ua/aspirantu->

[ra-281-074-publichne-upravlinnya-ta-administruvannya](https://hneu.edu.ua/aspirantu-ra-281-074-publichne-upravlinnya-ta-administruvannya) (дата звернення: 25.04.2025).

12. Ramirez M., Syromolot E. The identification of thematic areas of multilateral partnership development between aebr and kharkov region in the context of relations history and european integration. Public administration: problems and prospects: materials of International scientific and practical internet conference, November 29, 2024 year. Kharkiv: LLC «Constanta». 2024. P. 47–52. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/34669>

13. AEBR STRATEGY 2030. URL: https://www.aebr.eu/wp-content/uploads/2024/02/2021_AEBR_Strategy_EN.pdf (Last accessed: 25.04.2025).

14. Нагара М.Б. Специфіка та інструментарій екосистемного підходу. Науковий погляд: економіка та управління. 2023. № 2 (82). С.59-64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-82-9>

15. Сиромолот Е. А. Деякі аспекти формування екосистеми публічного управління розвитком територій. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. № 4. С. 45–53. <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.4.6>

16. The Pact for the Future ... of Multilateralism? A Long Road Ahead to Global Governance Reform. URL: <https://multilateralism.sipa.columbia.edu/news/pact-future-multilateralism-long-road-ahead-global-governance-reform> (Last accessed: 25.04.2025).

17. Development policy. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/section/205/development-policy> (Last accessed: 25.04.2025).

18. Polish development cooperation. URL: <https://stat.gov.pl/en/development-cooperation/> (Last accessed: 25.04.2025).

19. Development. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/policy-areas/development.html> (Last accessed: 25.04.2025).

20. Ukraine Facility. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en/> (Last accessed: 25.04.2025).